

ŠTÁTNA ŠKOLSKÁ INŠPEKCIA

úsek inšpekčnej činnosti

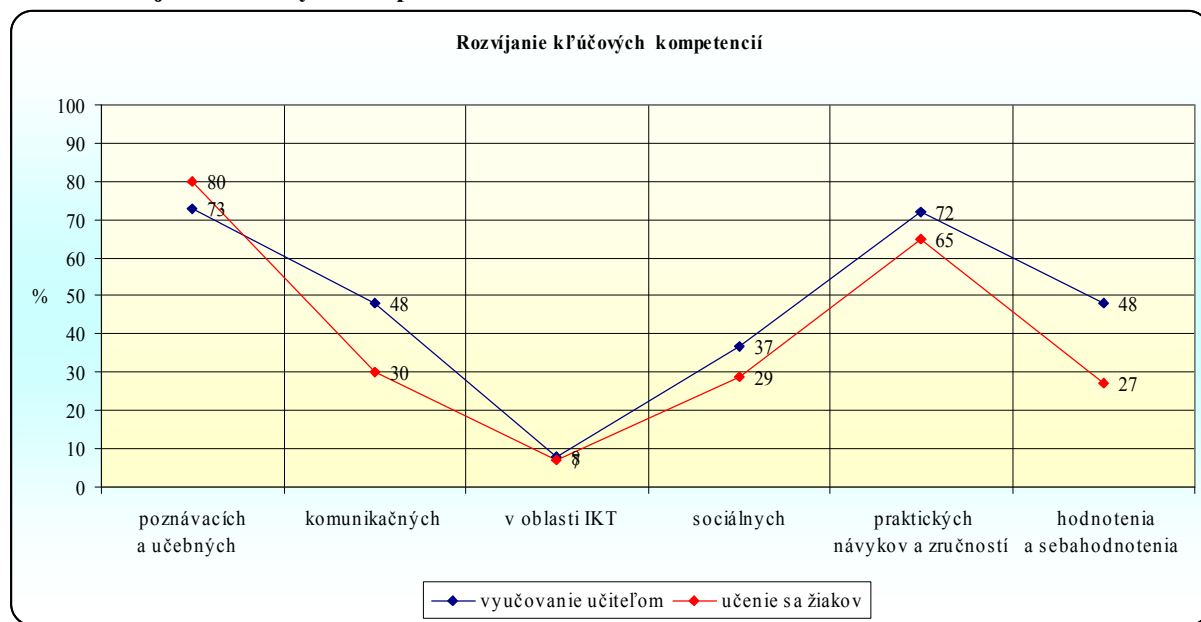
Staré grunty 52, 841 04 Bratislava 4

Správa o stave a úrovni vyučovania a učenia sa vo vybraných odboroch v základných umeleckých školách v školskom roku 2008/2009 v SR

Cieľom inšpekcie bolo zistiť stav a úroveň vyučovania učiteľom a učenia sa žiakov vo vybraných odboroch v základnej umeleckej škole. Inšpekcie sa vykonali v **33** základných umeleckých školách (ZUŠ), čo je **11,96 %** zo siete ZUŠ v SR. Z kontrolovaných škôl bolo **26** štátnych, **2** cirkevné a **5** súkromných ZUŠ.

Štátna školská inšpekcia (ŠŠI) vypracovala v súlade so školským zákonom nový koncepčný zámer kontroly výchovno-vzdelávacieho procesu. Pozornosť sa zamerala na výchovno-vzdelávaciu činnosť učiteľa z hľadiska kvality riadenia vyučovacieho procesu, výberu a uplatnenia vyučovacích metód, foriem a stratégií zameraných na rozvíjanie kľúčových kompetencií žiakov (poznávacích a učebných kompetencií, komunikačných, sociálnych kompetencií, kompetencií v oblasti informačno-komunikačných technológií (IKT), praktických návykov a zručností, hodnotiacich a sebahodnotiacich zručností). Súbežne sa sledoval proces učenia sa žiakov, rozvíjanie ich základných kľúčových kompetencií. Graf č. 1 zobrazuje rozvíjanie kľúčových kompetencií vo výchovno-vzdelávacom procese v ZUŠ z hľadiska činnosti učiteľa (vyučovanie učiteľom) a učenia sa žiakov. Zo zistení z hospitácií vyplynulo, že učitelia v malej miere podporovali rozvíjanie kompetencií žiakov v oblasti komunikačných a informačno-komunikačných technológií. Málo pozornosti venovali aj rozvíjaniu sociálnych (personálnych a interpersonálnych) kompetencií žiakov, ich hodnotiacim a sebahodnotiacim zručnostiam.

Graf 1 Rozvíjanie kľúčových kompetencií

Vyučovacie procesy sa sledovali vo všetkých odboroch. Vykonalo sa **330** hospitácií, z toho v hudobnom **225**, vo výtvarnom **38**, v tanečnom **41** a v literárno-dramatickom odbore **26**.

Stanovené ciele a obsahová stránka vyučovania boli v **hudobnom odbore** v súlade s učebnými osnovami, v skupinovom vyučovaní sa menej uplatňovalo zážitkové učenie a praktické činnosti. Požiadavky smerom k žiakom učitelia zväčša formulovali zrozumiteľne, spätnou väzbou kontrolovali úroveň pochopenia a zvládnutia požadovaných vedomostí a zručností. Prevažne účelné využívanie učebných pomôcok zvyšovalo efektivitu uplatňovaných všeobecných zásad vyučovania. Učitelia rešpektovali rozdielne vzdelávacie

potreby žiakov. Pracovné tempo a náročnosť technických cvičení a prednesových skladieb prispôbovali ich schopnostiam a individuálnym potrebám. Nové učivo sprístupňovali zrozumiteľným spôsobom, v praktických činnostiach zväčša uplatňovali vlastnú interpretáciu ako vzor pre žiakov. V individuálnom vyučovaní viedli žiakov k uplatňovaniu tvorivosti a vlastného vnímania skladieb, často k samostatnému určovaniu a odstraňovaniu nedostatkov, čo pozitívne vplývalo na rozvíjanie ich poznávacích a učebných kompetencií. Pri ich rozvíjaní uplatňovali logickú následnosť, nadväzovali na ich predchádzajúce vedomosti. Žiakov podnecovali cieľným striedaním aktivít. V predmete hudobná náuka prevažovali zväčša frontálne formy práce, zameriavali sa na upevňovanie učiva z hudobnej teórie, menej priestoru venovali interpretačným a percepčným činnostiam. Učitelia vyžadovali od žiakov aktívne čítanie notového zápisu, jeho správnu aplikáciu v praxi. Osobná komunikácia bola partnerská s primeranou emotívnou väzbou učiteľ – žiak, v menšej miere podnecovali žiakov na vyjadrovanie vlastných názorov a skúseností. Vo väčšine sledovaných ZUŠ neboli žiaci vedení k aktívnemu vyjadrovaniu svojich názorov, chýbalo zadávanie úloh vyžadujúcich získavanie informácií z rôznych zdrojov. Zistilo sa, že školy sú nedostatočne vybavené IKT, chýbajú vhodné programy. Využitie IKT bolo zaznamenané len ojedinele na vyučovacích hodinách hudobnej náuky. Rozvoj komunikačných kompetencií a kompetencií v oblasti IKT nezodpovedal súčasným spoločenským potrebám a trendu vo výchove a vzdelávaní. Zručnosti žiakov v práci s IKT pre nedostatok informácií zo sledovaných hodín nebolo možné objektívne zhodnotiť. V skupinovom vyučovaní boli personálne kompetencie málo rozvíjané, iba veľmi málo sa vyskytovali úlohy a aktivity podporujúce komunikáciu, spoluprácu a vzájomnú pomoc žiakov. Interpersonálne kompetencie žiakov sa rozvíjali najmä účinkovaním v súboroch, kde mali možnosť aktívne spolupracovať so spolužiakmi. Pri rozvíjaní praktických návykov a zručností učitelia dbali na dodržiavanie ochrany zdravia, žiakov viedli k osvojovaniu si správnych fyziologických návykov. Učitelia zameriavali činnosti žiakov na rozvoj, melodického a rytmického cítenia, na podporu speváckych dispozícií a rozvíjali ich prezentačné zručnosti. Interpretačný prejav bol zväčša na dobrej úrovni. Žiaci preukázali pomerne dobrú úroveň tvorivosti, estetického cítenia, vlastného vnímania umeleckého diela. Teoretické poznatky zväčša dokázali aplikovať v praktických činnostiach na požadovanej úrovni. Technické zvládnutie hry na hudobnom nástroji bolo zväčša správne. Rozvíjaniu hodnotenia a sebahodnotenia žiakov sa učitelia venovali v menšej miere, niektorí vôbec. Výsledky žiakov hodnotili priebežne slovne, čo pôsobilo na žiakov motivujúco, len zriedkavo využívali sumatívne hodnotenie. Nevytvárali žiakom dostatočný priestor na posúdenie vlastného výkonu a úrovne hudobných schopností, na vzájomné hodnotenie a sebahodnotenie. Na všetkých sledovaných hodinách bola atmosféra vyučovania príjemná, učitelia prejavovali empatiu voči žiakom, niektorí oceňovali aj nepatrné pokroky, čím ich povzbudzovali k lepším výsledkom, podporovali ich vzájomné rešpektovanie sa. Zlepšenie si vyžaduje najmä rozvíjanie kompetencií žiakov v oblasti IKT, ich hodnotiace a sebahodnotiace zručnosti, poskytovanie väčšieho priestoru žiakom na prezentovanie vlastných názorov a skúseností, a podnecovanie žiakov k hodnoteniu svojich výkonov so zreteľom na napredovanie v učení.

Vo **výtvarnom odbore** učitelia informovali žiakov o cieľoch vyučovacích hodín, zväčša špecifikovali očakávané výsledky učenia, sústavnou spätnou väzbou si overovali ich plnenie. Vyberali témy, ktoré žiakov zaujímali, boli pre nich motivujúce a zodpovedali ich veku z hľadiska obsahu aj náročnosti na realizáciu. Vyučujúci účelne využívali učebné pomôcky, ojedinele i didaktickú techniku. K dobrej atmosfére prispievala tiež podpora sebadôvery žiakov, učitelia ich individuálne verbálne stimulovali a sústavne zabezpečovali spätnú väzbu, systematicky ich viedli k zodpovednosti za výsledky vlastnej práce. Medzi silné stránky vyučovania patrilo aj rozvíjanie poznávacích a učebných kompetencií žiakov, čo zabezpečovali dostatočnou rôznorodosťou v rámci výkladu, zadávali úlohy na podporu porozumenia i aplikácie a úlohy, ktoré vyžadovali tvorivé a najmä divergentné riešenia.

V oblasti zohľadňovania individuálnych vzdelávacích potrieb žiakov učitelia volili témy a ciele adekvátne schopnostiam žiakov. Témy zadávali väčšinou jednotné, žiaci však mohli pracovať individuálnym pracovným tempom, samostatne a vyjadrovať vlastné predstavy. Vo väčšine škôl boli žiaci vedení k aktívnemu grafickému i ústnemu vyjadrovaniu sa, k hľadaniu nových postupov a stvárnení, k aplikácii skôr získaných zručností a poznatkov do svojej práce, podnecovaní k reflexii. V rámci rozvoja komunikatívnych zručností učitelia zapájali žiakov do diskusie, starší žiaci zdôvodňovali postupy svojej práce a vyjadrovali svoje názory. V menšej miere im boli zadávané úlohy, ktoré vyžadovali získanie informácií z rôznych zdrojov. Ojedinele sa vyskytla práca s animáciami, kde žiaci aktívnym využívaním IKT získavali patričné skúsenosti a zručnosti v tejto oblasti. Pokojný priebeh vyučovania učitelia podporovali priateľským prístupom k žiakom, ich rešpektovaním a posilňovaním ich sebadôvery. Väčšina učiteľov ich viedla k správneému ovládaniu výtvarných techník a kompozičnej výstavby. V zložitejších prípadoch im názornými ukážkami približovali postupy riešenia úloh. V niektorých školách sťažovalo priebeh vyučovania slabšie technické vybavenie učební, resp. menej vyhovujúce pracovné prostredie. Sociálne kompetencie rozvíjali vytváraním priestoru na prezentáciu ich emocionálnych postojov a podporovaním vzájomnej komunikácie. Vyučujúci zväčša vyžadovali od žiakov dodržiavanie správnych postupov pri práci s materiálom i nástrojmi, viedli ich k spracovaniu a dokončeniu úloh v stanovenom čase a kvalite. Žiaci boli vedení k prezentovaniu svojich výsledkov. Prejavy žiakov boli hodnotené formatívne, pochvaly a priebežné slovné hodnotenie pôsobili na žiakov pozitívne a motivujúco. Napriek tomu, že učitelia žiakov verbálne povzbudivo hodnotili, len niektorí im vytvárali priestor na sebahodnotenie cez stanovené kritériá. Hodnotenie v záveroch hodín učitelia väčšinou orientovali na všeobecné subjektívne posudzovanie prác. Vo všetkých triedach vládla priaznivá atmosféra, v ktorej žiaci dokázali tvorivo rozvíjať svoje zručnosti a nadanie. O činnosti javili záujem, preukazovali dobrú úroveň umeleckého a estetického cítenia, vedeli uplatniť vlastné cítenie a vnímanie a dokázali aplikovať poznatky, ktoré si osvojili. Medzi stránky vyučovania a učenia sa, ktoré si vyžadujú zlepšenie patrila najmä oblasť rozvíjania kompetencií v oblasti IKT a hodnotiacich a sebahodnotiacich zručností žiakov.

V *tanečnom odbore* boli vedomosti a zručnosti sprístupňované zväčša podľa požiadaviek učebných osnov, nie vždy boli žiaci jasne oboznámení s cieľmi vyučovania. Úroveň pochopenia a osvojenia si učiva bola zisťovaná priebežnou spätnou väzbou, učitelia kontrolovali porozumenie a zvládnutie tanečných prvkov. Učebné pomôcky, didaktická technika, reprodukováaná hudba, neboli používané vždy účelne, jej neprimeraná hlučnosť negatívne vplývala na komunikáciu vyučujúcich so žiakmi. Silnou stránkou vyučovania a učenia sa bola pozitívna atmosféra vyučovania a rozvíjanie poznávacích a učebných kompetencií žiakov, rozvíjanie ich praktických návykov a zručností. V tejto oblasti učiteľky vhodným výberom hudby a dynamickými, príťažlivými choreografiami motivovali žiakov a posilňovali ich záujem. Pri nácviku nových tanečných prvkov zväčša dodržiavali zásadu primeranosti a postupnosti. Názoorne interpretovali správne prevedenie pohybových pasáží a držanie tela pri tanečných figúrach. Pred samotným nácvikom tanečných prvkov zaraďovali prípravnú fázu. Usmerňovali žiakov v pohybovom prejave a spätnou väzbou im potvrdzovali správnosť prevedenia a estetiky pohybu. Viedli ich k rytmickej presnosti, priestorovej orientácii v kolektívnych formáciách, ale aj k osobnej zodpovednosti každého za úspešný tímový výkon. Tým pozitívne stimulovali rozvoj ich personálnych a interpersonálnych kompetencií. Podnecovali žiakov ku korigovaniu nedostatkov v pohybovom prejave, nabádali ich k trpezlivosti pri nácviku a podporovali ich tvorivosť. Zdokonaľovali prevedenie krokov a posilňovali tanečnú pamäť žiakov tak, aby bol ich tanečný prejav estetický. V prípade potreby zohľadňovali potreby individuálneho pracovného tempa jednotlivcov. Učitelia mali profesionálne vystupovanie, akceptovali názory a postoje žiakov. Verbálnou stimuláciou a spätnou väzbou posilňovali sebadôveru žiakov. Pretrváva problém nezabezpečenia

korepetície, čím sa znižuje kvalita a efektivita výchovno-vzdelávacieho procesu. Napriek úlohám, ktoré si vyžadovali od žiakov vzájomnú spoluprácu, boli žiaci menej vedení k vzájomnej komunikácii a rešpektovaniu sa, čo neumožňovalo dostatočne rozvíjať ich sociálne kompetencie. Žiaci boli hodnotení priebežne slovne, učitelia využívali pochvaly ako motiváciu k napredovaniu. Minimálne bol vytvorený priestor na sebahodnotenie žiakov, väčšina z nich nedokázala pomenovať a ohodnotiť klady a nedostatky vlastných či spolužiakových tanečných schopností. K silným stránkam vyučovania patrila systematická spätná väzba, ktorá umožňovala učiteľom i žiakom overovať si pochopenie a osvojenie základných poznatkov danej učebnej témy a korigovať prípadné nedostatky. V tanečnom odbore vyučovanie a učenie sa nemalo výrazne slabé stránky, rezervy sú vo využívaní IKT, a v oblasti sebahodnotenia a hodnotenia žiakov.

Všeobecné zásady vyučovania v *literárno-dramatickom odbore* boli uplatnené, ciele a obsah v sledovaných vyučovacích hodinách boli zväčša jasne formulované, v súlade s učebnými osnovami. Úroveň pochopenia a osvojenia si učiva bola zisťovaná prostredníctvom sústavnej spätnej väzby. Učebné pomôcky a zástupné rekvizity boli účelne využívané. Vyučujúci diferencovali úlohy a činnosti s ohľadom na vzdelávacie potreby žiakov, rešpektovali ich schopnosti, čím zohľadňovali ich vzdelávacie potreby. Sprístupňovali poznatky zrozumiteľným spôsobom, s dôrazom na vytváranie predstáv a porozumenia. Zväčša zadávali žiakom úlohy, ktoré vyžadovali tvorivé riešenia, chybné riešenia využívali na hľadanie nových. Na rozvoj poznávacích a učebných kompetencií žiakov využívali prevažne praktické činnosti. Viedli ich k aktívnemu vyjadrovaniu sa, správne chápaniu textu, čo podporovalo rozvoj ich komunikatívnych zručností. Menej boli vedení k vysvetľovaniu obsahu. Dostatočný priestor bol vytvorený na prejavovanie hodnotových a emocionálnych postojov žiakov. Napriek úlohám, ktoré si vyžadovali od žiakov vzájomnú spoluprácu, boli žiaci málo usmerňovaní vo vzájomnej komunikácii a rešpektovaniu sa, čo nepodporovalo rozvoj ich sociálnych kompetencií. Pri konkrétnych úlohách boli žiaci vedení k správnym postupom, k uplatňovaniu tvorivosti i subjektívneho vnímania seba pri interpretácii, či realizácii úloh, čo podporovalo rozvoj ich praktických návykov a zručností. Na motiváciu a napredovanie žiakov bolo využívané slovné, formatívne hodnotenie, minimálne bol vytvorený priestor na sebahodnotenie žiakov. Atmosféra vyučovania bola priaznivá, učitelia rešpektovali umelecké správanie a vyjadrovanie žiakov, podporovali ich sebadôveru, no nekládli dôraz na vzájomný rešpekt medzi nimi. Žiaci prejavovali záujem o učenie, zväčša vedeli uplatniť vlastné cítenie a vnímanie, prezentovať výsledky skupinovej činnosti, snažili sa byť tvoriví a nápadiť, vedeli sa vcelku dobre vyjadrovať, pracovať v skupine, no problém mali so vzájomným rešpektovaním sa, hodnotením sa a vyjadrovaním vlastných názorov, postojov a skúseností.

Záver

Silnými stránkami výchovno-vzdelávacieho procesu sledovaného v hudobnom, výtvarnom, tanečnom a literárno-dramatickom odbore bolo cieľavedomé využívanie spätnej väzby pri zisťovaní úrovne pochopenia a osvojenia si poznatkov žiakmi s pozitívnym dopadom na odstraňovanie zistených nedostatkov. Rešpektovaním individuálneho učebného a pracovného tempa i rozdielných schopností žiakov boli zohľadňované vzdelávacie potreby žiakov. V oblasti rozvíjania poznávacích a učebných kompetencií žiakov dominoval dôraz na sprístupňovanie nových poznatkov zrozumiteľným spôsobom podporujúcim rozvoj správnych postupov, zodpovednosť pri prezentovaní praktických činností s uplatnením tvorivosti a subjektívneho vnímania. Využívaním priebežnej slovnej motivácie a akceptovaním správania a vyjadrovania sa žiakov vytvárali učitelia pozitívnu pracovnú atmosféru a prehlbovali sebadôveru žiakov. Vhodným výberom tém či skladieb a ich vzorovým prednesom vzbudzovali záujem žiakov o učenie, poskytovali im príležitosť uplatniť vlastné emocionálne vnímanie a cítenie. Zlepšenie si vyžaduje oblasť práce s inými zdrojmi informácií a využívaní IKT, rovnako v práci učiteľa i žiaka, prehlbovanie schopnosti

žiacov vyjadrovať svoje názory a skúsenosti a vedieť hodnotiť výsledky svojej alebo skupinovej práce. Značné rezervy sú aj vo využívaní sumatívneho hodnotenia učiteľom. V hudobnom a výtvarnom odbore si zlepšenie vyžaduje podpora vzájomnej komunikácie žiakov v skupinách alebo vo dvojiciach, ako aj zadávanie úloh, ktoré si vyžadujú vzájomnú spoluprácu a pomoc. V literárno-dramatickom odbore si zlepšenie vyžaduje práca s umeleckým textom na hodine, zadávanie úloh na rozvíjanie interpretácie textu a prácu vo dvojiciach alebo skupinách.

Výrazne pozitívne zistenia

- záujem žiakov o umelecké vzdelanie
- vytváranie pozitívnej a priaznivej atmosféry
- sprístupňovanie poznatkov zrozumiteľným spôsobom s dôrazom na vytváranie predstáv a správnych postupov pri praktických činnostiach a uplatňovanie vlastného prejavu ako vzoru
- rešpektovanie individuálneho pracovného a učebného tempa vo vyučovacom procese
- premyslené uplatňovanie spätnej väzby podporujúce sebadôveru žiakov

Oblasti vyžadujúce zlepšenie

- zadávanie úloh, ktoré vyžadujú získanie údajov alebo informácií z rôznych zdrojov
- rozvoj zručností v práci s IKT
- uplatňovanie sumatívneho hodnotenia
- rozvíjanie hodnotiacich a sebahodnotiacich zručností žiakov

Opatrenia na odstránenie zistených nedostatkov

Štátna školská inšpekcia na základe zistených nedostatkov voči vedúcim zamestnancom kontrolovaných subjektov uplatnila **68** opatrení. Z toho bolo **41** odporúčaní, **27** uložených opatrení. Opatrenia na odstránenie zistených nedostatkov sa týkali najmä:

- nezabezpečenia osvojenia poznatkov v súlade s učebnými osnovami
- nedodržania časovej dotácie povinného predmetu štvorročná hra v hudobnom odbore
- neodborného vyučovania v tanečnom a hudobnom odbore (hra na klavíri, husliach, gitare a akordeóne)
- nedodržania učebných plánov v predmete hudobná náuka pre hudobný odbor základnej umeleckej školy č. 2, 6, 8, 10 schválených MŠ SR pod číslom 11 215/2003 s platnosťou od 1. septembra 2004

Odporúčania a podnety

Riaditeľom škôl

- dodržiavať všeobecne záväzné právne predpisy
- postupne zabezpečovať odbornosť vyučovania v tanečnom odbore
- vykonávať pravidelnú, cieľavedomú kontrolnú činnosť
- vypracovávať školský vzdelávací program v súlade so štátnym vzdelávacím programom
- zaraďovať povinné predmety v tanečnom odbore, povinný predmet štvorročná hra a komorná hra v hudobnom odbore
- zabezpečovať korepetitora v tanečnom odbore
- dodržiavať časovú dotáciu stanovenú učebnými plánmi a počty žiakov v hudobnom, výtvarnom, tanečnom odbore
- obsah učiva predmetu hudobná náuka učiť v súlade s učebnými osnovami
- podporovať uplatňovanie inovačných a progresívnych foriem a metód vo vyučovaní
- vytvárať podmienky na využívanie IKT vo vyučovaní

Zriaďovateľom škôl

- zabezpečiť vybavenie škôl IKT a programami vhodnými na vyučovanie v jednotlivých odboroch ZUŠ

Metodicko-pedagogickému centru

- zahrnúť do plánu vzdelávacích aktivít projekty zamerané na ďalšie vzdelávanie učiteľov ZUŠ
- zamerať ďalšie vzdelávanie pedagogických zamestnancov ZUŠ na oblasť progresívnych metód a foriem práce na individuálnych i skupinových formách vyučovania a v oblasti IKT

Školským úradom

- prizývať riaditeľov ZUŠ na porady riaditeľov ZŠ, týkajúci sa všeobecne záväzných právnych predpisov a školských vzdelávacích programov

Ministerstvu školstva SR

- zabezpečiť reedíciu učebníc hudobnej náuky pre hudobný odbor ZUŠ
- zabezpečiť nahrávky skladieb v nadväznosti na učebné texty z hudobnej náuky
- priložiť vzory vyplňania vysvedčení a tlačív pedagogickej dokumentácie k aktualizovaným Metodickým pokynom na hodnotenie a klasifikáciu žiakov ZUŠ

ŠPÚ

- vypracovať obsahové a výkonové štandardy pre jednotlivé odbory v ZUŠ